

Забруднення навколишнього середовища

Штати Америки теж, на жаль, залишилися осторонь від цього важливого світового процесу — вони підписали протокол, але не ратифікували його.

В ефективному здійсненні екологічних програм провідну роль відіграє Європа. Країни Євросоюзу та Росія навіть перевищують взяті на себе зобов'язання. Вони ж виступають ініціаторами програм щодо захисту лісів, розроблення механізму екологічно чистого розвитку, протидії глобальним змінам клімату.

Євросоюз першим визначив довгострокові внутрішні регіональні цілі на період до 2020 р. Однак поступово все більше інших держав намічають аналогічні рубежі у своїй внутрішній політиці. Наприклад, так зробила Росія в червні 2009 р., задекларувавши обмеження викидів парникових газів на перспективу до 2020 р. на 10–15 % від нинішнього рівня, а потім і Японія.

Зовсім новим явищем стали внутрішні цілі щодо екологічного розвитку в таких країнах, як Мексика, Індонезія, Сінгапур, Китай, Індія, ПАР та ін. Це є свідченням досягнення реальних результатів загальної мобілізації зусиль людства в боротьбі з екологічною кризою.

Цікаві ідеї комплексного вирішення проблем безпеки, ресурсозбереження, зниження рівня забруднення повітря запропонували розробники концепцій міст майбутнього на Всесвітній виставці «Експо-2010» у Шанхаї. У конструкції італійського павільйону використано фарбу, що виконує функцію очищення повітря, а також антибактеріальну керамічну плитку. Скляний навіс із умонтованими в нього фотоелектронними елементами запобігає втраті енергії, а спеціальні лампи освітлюють увесь простір усередині будівлі завдяки особливій конструкції.

Можливості економії енергії та використання сонячного світла продемонстрували павільйони Польщі та Норвегії.

Стіни польського павільйону зроблені з прорізами, що нагадують витинанку — народне мистецтво фігурного вирізання з паперу: удень у них проникає сонячне світло (це дає можливість заощаджувати електроенергію, завдяки чому павільйон відзначений як «зелений»); увечері підсвічений із середини, він має дуже ошатний вигляд.

Норвегія використала для даху напівпрозорий матеріал — особливий вид штучної шкіри. Крім того, що він пропускає світло вдень, цей матеріал акумулює сонячну енергію, тому павільйон освітлюється автономно від загальної електромережі.

У нових будинках Данії вітер потраплятиме до приміщення крізь круглі отвори в стінах (такою «перфорацією» архітектори домоглися природного охолодження приміщення, а кондиціонери тут не потрібні навіть за сильної спеки).

2. Подолання глобальних проблем сучасності.

Поступовий підхід до вирішення загальносвітових проблем може давати позитивні результати. Це відбувалося б, мабуть, швидше, аби ухвали ООН

Вітряки — джерела екологічно чистої енергії

Електромобіль «Міцубіші» — екологічно безпечний вид транспорту

та ЮНЕСКО були обов'язковими для виконання, а не мали рекомендаційний характер. Саме тому в недалекому майбутньому швидше за все постане питання про створення єдиного світового координаційного органу, покликаного здійснювати ефективне керування глобальними процесами — міжнародною економікою, світовою торгівлею, екологією, політичною структурою, вирішувати проблеми бідності, війни та миру, прав людини, міграції тощо.

У зв'язку з існуючими проблемами зростання населення й обмеження ресурсів усе найважливіше значення в забезпеченні охорони довкілля та раціональному використанні природних ресурсів відіграють і надалі відіграватимуть економічні методи регулювання.

Основою такого підходу є плата за природокористування. Будь-яка фізична або юридична особа, яка використовує природні ресурси, зобов'язана оплачувати їх у вигляді податків або спеціальних платежів. Це забезпечуватиме, з одного боку, економічність споживача, а з іншого — формування централізованих джерел фінансування охорони та відновлення природних ресурсів.

До вартості природних ресурсів неодмінно мають включатися не тільки плата за право користування, а й плата за відновлення й охорону. При цьому понадлімітне використання має перевищувати звичайну оплату в кілька разів.

Також доведеться поступово вирішувати такі питання:

- має бути повністю виключена можливість військових конфліктів, під яким би приводом вони не виникали;

Допомога країнам «третього світу»

- життєво необхідним є перехід до використання екологічно чистих джерел енергії, з відмовленням від тих, що пов'язані із забрудненням навколишнього середовища;
- необхідно розробити екологічно безпечні види транспорту та відмовитися від використання двигунів внутрішнього згорання;
- потрібні значні капіталовкладення для підтримання та розвитку бідних регіонів;
- дуже важливою є принципова зміна ставлення до навколишнього середовища.

Це — основні заходи, без вирішення яких існування людської цивілізації завжди перебуватиме під загрозою.

Безумовно, процес переосмислення цінностей не проходитиме безболісно. Однак усе відбуватиметься набагато легше, якщо люди переглянуть своє ставлення до «суспільства споживання», як до прогресивної та безальтернативної моделі розвитку людства. Адже саме ця основа «ринкової економіки» створила нинішню нестабільну суспільну систему, спричинила хвилю міжнародного тероризму.

Кожний повинен відповісти собі: чи є сенс брати участь у нескінченній гонитві за матеріальними потребами, які постійно зростають? Куди приведе це прагнення в умовах зменшення уже й так обмежених ресурсів планети? Чи варто міняти духовне багатство та свободу на надмірний матеріальний добробут?

**ПЕРЕВІРТЕ
СЕБЕ**

1. Охарактеризуйте загальний зміст Кіотського протоколу.
2. Чому, на вашу думку, Кіотський протокол не ратифікували США та не підписав Ватикан?
3. Чи вважаєте ви можливим досягнення порозуміння між провідними світовими державами щодо питань захисту екології, зменшення міграції та вирішення демографічної проблеми? Свою точку зору обґрунтуйте.
4. У чому полягають ринкові механізми природокористування?
5. Чи залежить, на вашу думку, стан екології у світі від учинків окремих споживачів, у тому числі й вас? Якщо так, то як це проявляється?

**ВИКОНАЙТЕ
ЗАВДАННЯ**

Напишіть реферат (обсягом 6–7 сторінок) на тему «Які я бачу шляхи вирішення глобальних проблем людства?».

**ОБГОВОРЕННЯ
У ГРУПІ**

Чим, на вашу думку, пояснюються розбіжності між державами в справах вирішення проблем цивілізації?

* * *

Шановні випускники, ви вже, напевно, переконалися, що новітня історія — складний, суперечливий, однак дуже цікавий період у житті людства. Він насичений багатьма важливими подіями, які кардинально змінили світ порівнянно з попередніми десятиріччями.

Вивчення історії в 11 класі розпочалося із з'ясування передумов виникнення Другої світової війни — найбільшої трагедії в людській історії, яка забрала життя майже 68 млн людей. У підручнику визначені причини цієї війни, названі її ініціатори, охарактеризовані всі періоди воєнних дій.

Найвагомішою складовою Другої світової війни була Велика Вітчизняна війна, яку вели народи СРСР після віроломного нападу нацистської Німеччини на Радянський Союз. Ви вивчали не тільки військовий аспект подій, а й політичний, економічний та соціальний. Варто наголосити, що в період Другої світової війни змінилося становище жінок у суспільстві: вони не лише замінили чоловіків на виробництві та в сільському господарстві, а й брали безпосередню участь у бойових діях. Це викликало зміни в суспільній свідомості: у багатьох країнах жінки отримали політичні та соціальні права, яких були позбавлені раніше.

Після завершення Другої світової війни розпочалося гостре військово-економічне та політичне суперництво між двома супердержавами — США та СРСР, які уособлювали протилежні соціально-економічні системи: соціалістичну та капіталістичну. За ними стояли країни Європи, розділені «залізною завісою». Це суперництво перетворилося на «холодну війну», яка тривала чотири десятиріччя. Завершилася вона, як ви пам'ятаєте, після розпаду Радянського Союзу і всієї соціалістичної співдружності.

Певний час у світі домінували Сполучені Штати Америки. Проте вже на початку XXI ст. почали утворюватися нові потужні центри, насамперед: Європейський Союз, а також Китай, Росія, Індія, Бразилія. Нині ми живемо у світі, який все більше глобалізується. Свідченням цього є існування та активне поширення «світової павутини» — Інтернету, взаємовплив культур, а також спільні проблеми, які потребують кардинального вирішення, оскільки від цього залежить існування людської цивілізації в цілому.

Ми впевнені, що ви стали значно краще обізнаними з проблемами сучасної історії, яка стосується кожного з нас, володієте науковою історичною термінологією, порівнюєте різноманітні погляди на ті чи ті події, пам'ятаючи при цьому, що історія як наука розвивається, а нові дослідження можуть змінити уявлення про причини подій. Проте найважливішим є те, щоб у вас сформувалося почуття поваги до чужих поглядів і думок, щоб ви навчилися слухати один одного, маючи своє власне бачення минулого. Доброзичливість, терпимість, толерантність — ось основні якості людини, яка живе в багатомірному, мультикультурному, швидкоплинному світі. Сподіваємося, що наш підручник сприятиме їх вихованню у вас.

Короткий словник понять і термінів

Антигітлерівська коаліція — військово-політичний союз держав і народів, які боролися в Другій світовій війні проти блоку нацистської Німеччини, фашистської Італії, милітаристської Японії та їхніх сателітів. Основні учасники коаліції — Велика Британія, Китай, СРСР, США, Франція.

Асиміляція (від латин. *assimilatio* — уподібнення) — процес злиття одного народу з іншим з утратою одним із них своєї мови, культури, релігії, звичаїв, національної самосвідомості.

Біловезька угода — документ, у якому повідомлялося про припинення існування СРСР і створення Співдружності Незалежних Держав. Підписана 8 грудня 1991 р. Президентом Росії Б. Єльциним, Президентом України Л. Кравчуком та Головою Верховної Ради Білорусі С. Шушкевичем.

Варшавський договір — договір про дружбу, співробітництво та взаємодопомогу, підписаний 14 травня 1955 р., який заклав підвалини створення військового блоку країн «соціалістичної співдружності» (Організації Варшавського Договору) на противагу НАТО. Існував до розпаду Радянського Союзу.

Вермахт (від нім. *Wehr* — зброя, оборона та *Macht* — сила) — назва збройних сил нацистської Німеччини в 1935–1945 рр.

Волюнтаризм (від латин. *voluntas* — воля) — 1) теорія, згідно з якою воля є першоосновою та творцем дійсності, основним чинником у психічному житті людини всупереч розумові; 2) соціально-політична діяльність, яка, нехтуючи об'єктивними законами історичного розвитку, керується суб'єктивними бажаннями та довільним рішенням осіб, які її здійснюють.

Деколонізація — процес ліквідації колоніалізму.

Демілітаризація — роззброєння, ліквідація відповідно до міжнародних угод військових споруд, а також заборона мати військову промисловість та збройні формування.

Денаціоналізація — 1) передавання державного майна (підприємств, банків, земельних ділянок, акцій і т. ін.) у власність окремих колективів або приватних осіб. Інша назва — реприватизація; 2) утрата національних особливостей культури, мови тощо.

Денонсація (від фр. *denoncer* — повідомляти, розривати) — відмова однієї зі сторін міжнародного договору від його виконання, що призводить до припинення його дії.

Депортація (від латин. *deporto* — засилаю, висилаю) — примусове, за наказом органів державної влади, виселення осіб чи груп населення, а інколи й народів із місця постійного проживання.

Дискримінація (від латин. *discrimino* — розрізняю, розділяю) — цілеспрямоване обмеження або позбавлення прав і законних інтересів осіб чи соціальних груп за расовою чи національною належністю, політичними чи релігійними переконаннями, статтю тощо; створення нерівноправних умов для держави або групи держав.

Доктрина Трумена — зовнішньополітична програма уряду США, висунута президентом Г. Труменом у 1947 р. Передбачала надання військової та економічної допомоги Греції та Туреччині в боротьбі проти комуністичної загрози. Проголошувала право США на втручання у внутрішні справи будь-якої країни світу у випадку виникнення загрози поширення комунізму.

Домініон (від латин. *dominium* — володіння, влада) — колонія, яка отримала право самоуправління в складі Британської імперії.

Ескалація (від англ. *escalation* — поступове розширення, посилення) — поняття, що використовується у військовій і політичній термінології для позначення нагнітання конфлікту, нарощування військової могутності, інтенсивності воєнних дій.

Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС) — об'єднання держав Європи на економічних засадах, створене в 1957 р. в складі Бельгії, ФРН, Італії, Нідерландів і Люксембургу, Франції. У подальшому кількість членів ЄЕС збільшилася.

Європейський Союз (ЄС) — об'єднання 12 держав Європи — членів Європейського Економічного Співтовариства (Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Велика Британія, Греція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Іспанія) для подальшої економічної та політичної інтеграції. Договір про створення ЄС підписано в лютому 1992 р. в голландському м. Маастрихті.

Інформаційне суспільство — людська цивілізація, що настає внаслідок інформаційно-комп'ютерної революції та базується на інформаційній технології, «інтелектуальних» комп'ютерах, автоматизації та роботизації всіх сфер і галузей економіки та управління, єдиній найновішій інтегрованій системі зв'язку.

Колабораціоністи (від фр. *collaboration* — співробітництво) — особи з місцевого населення, які співпрацюють із загарбниками під час окупації країни.

Культ особи — сліпа покора авторитетові політичного діяча, перебільшення його дійсних заслуг, обожнювання історичної особи.

Монетаризм — економічна теорія, згідно з якою існує прямий зв'язок між зміною обсягу грошової маси в обігу та величиною валового (виробленого) національного продукту.

Організація американських держав (ОАД) — регіональна організація 32 країн Західної півкулі (Кубу виключено з неї в 1962 р.). Створена в 1948 р. на IX Міжамериканській конференції в м. Боготі (Колумбія).

Плюралізм (від лат. *pluralis* — множинний) — 1) філософське вчення, згідно з яким існує кілька незалежних начал буття чи основ знання; 2) характеристика політичної системи суспільства, за якої соціальні групи мають можливість висловлювати власні позиції через своїх представників у політичних і громадських організаціях.

Популізм (від латин. *popularis* — народний, корисний народові) — синонім демагогії; намагання деяких політичних діячів, партій або рухів завоювати політичний авторитет нездійсненими обіцянками.

Постіндустріальне суспільство — етап суспільного розвитку, який настає після завершення існування індустріального суспільства. Якщо попередня модель була зорієнтована на збільшення матеріального продукту за рахунок додаткових витрат енергії, сировини, праці, то нова передбачає посилення чинника знань, інформації, використання відновлюваних видів енергії, захист довкілля.

Соціалістична співдружність — група держав, які впродовж 1950–1980-х років здійснювали політичне та економічне співробітництво, спираючись на марксистсько-ленінську ідеологію та соціалістичну модель розвитку.

Фундаменталізм — релігійні напрями, які проголошують та обстоюють незмінність догматики, наполягають на суворому, беззаперечному виконанні всіх традиційних (фундаментальних) настанов. Нині найчастіше вживається для позначення течії в сучасному протестантизмі та особливо в ісламі.

Хунта (ісп. *junta*, букв. — об'єднання) — 1) назва суспільно-політичних організацій, об'єднань в Іспанії та більшості країн Латинської Америки; 2) військові союзи та організації, які приходять до влади шляхом збройних переворотів і встановлюють зазвичай режими військової диктатури.

«Червоні бригади» — екстремістські угруповання лівого спрямування, що діяли в Італії в 1970–1980-і роки. Прагнули встановити соціалістичний лад насильницьким способом, переважно вдаючись до терористичних актів.

Навчальне видання

Ладиченко Тетяна В'ячеславівна

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

**Підручник для 11 класу
загальноосвітніх навчальних закладів
(рівень стандарту, академічний рівень)**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Редактори *Л. Загорнюк, В. Халявка*
Макет і художнє оформлення *В. Кушніренка*
Художній редактор *Ю. Мітченко*
Мапи підготовлені *С. Позняком*
Технічний редактор *І. Селезньова*
Комп'ютерна верстка *С. Овсяннікової, Л. Ткаченко*
Коректор *І. Барвінок*

Підписано до друку 1.06.2011.
Формат 70×100/16. Папір офс. Гарнітура Петербург.
Друк офс. Ум. друк. арк. 18,2. Обл.-вид. арк. 21,74.
Ум. фарбовідб. 72,8. Тираж 125 265 прим.
Зам. № 11-0069.

Видавництво «Грамота»
Кловський узвіз, 8, м. Київ, 01021
тел./факс: (044) 253-98-04, тел.: 253-90-17, 253-92-64
Електронна адреса: gramotanew@bigmir.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України
суб'єктів видавничої справи ДК № 341 від 21.02.2001 р.

Віддруковано з готових діапозитивів видавництва «Грамота»
у ТОВ «ПЕТ»
вул. Ольмінського, 17, м. Харків, 61024
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців
серія ДК № 3179 від 08.05.2008 р.

